

بررسی مهاجرت‌های بین‌استانی در استان اصفهان (۱۳۳۵-۱۳۷۵)

سیروس احمدی*

چکیده

پدیده مهاجرت که در عصر حاضر از مهمترین مسائل کشورهای جهان و بخصوص کشورهای در حال رشد می‌باشد، مقوله‌ای است بسیار پیچیده، گسترده و متنوع. به دلایل مختلف طی چند دهه گذشته میزان مهاجرت‌ها در ایران به شدت افزایش یافته و حجم وسیعی از این جریان‌های مهاجرتی به سوی استان‌هایی غیر از استان محل تولد افراد بوده است. استان اصفهان به دلیل موقعیت ویژه‌ای که در ساختار اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی ایران دارد از دیرباز کانون جابه‌جایی‌های گسترده جمعیتی بوده است بر این اساس شناخت و بررسی پدیده مهاجرت بین‌استانی در استان اصفهان در برنامه‌ریزی‌های توسعه در مقیاس ملی و منطقه‌ای از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مقاله حاضر نیز سعی دارد با استفاده از داده‌های پنج دوره سرشماری (۱۳۷۵ - ۱۳۳۵)، آمارهای مهاجران وارد شده به این استان و خارج شدگان از استان اصفهان، محاسبه مهاجرت خالص و رسم آن بر روی نقشه، تصویری از جریان‌های مهاجرتی و وضعیت مهاجر فرستی و مهاجرپذیری این استان، ارائه نماید.

مقدمه

ارتباط است و بر حسب شرایط، اهداف، طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها تعریف می‌شود. از دیرباز متفکران و اندیشمندان اجتماعی پدیده مهاجرت را مورد توجه قرار داده و نظریات گوناگونی ارائه داده‌اند که قدیمی‌ترین آنها قوانین راونشتاین جامعه‌شناس انگلیسی می‌باشد. تئوری جاذبه-دافعه اورت لی (E.Lee)، الگوی دوگانه توسعه اقتصادی اسکار لوئیس (o.Lewis)، نظریه سرمایه‌گذاری انسانی سجااستاد (Sjaastad) و نظریه درآمد انتظاری مایکل تودارو (M.Todaro) از مهمترین چارچوب‌های نظری تبیین پدیده مهاجرت می‌باشند. به طور کلی مهاجرت تحت تأثیر علل و عوامل

جان جکسون در تعریف مهاجرت می‌نویسد: مهاجرت عبارت است از حرکت موقتی یا دائمی یک جمعیت از یک مکان فیزیکی به مکان فیزیکی دیگر (Jakson, 1986, 5)، ریچارد شفر می‌نویسد، مهاجرت عبارت است از تحزک نسبتاً دائمی مردم با هدف تغییر محل سکونت، (schaefer, 1983, 476) اما او. اس. اوپرای معتقد است: در ارائه یک تعریف عملی از پدیده مهاجرت لازم است چهار معیار را در نظر بگیریم: معیار مکان، معیار زمان، معیار اقامتگاه و معیار فعالیت (اوپرای، ۱۳۷۰: ۴۲). به طور کلی می‌توان گفت تعریف مهاجرت با زمان، مکان، فرهنگ و شرایط اقتصادی - اجتماعی جامعه در

جدول ۱ - تعداد و نسبت مهاجرت کل کشور طی دهه‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۷۵

سال	تعداد کل جمعیت	تعداد کل مهاجران	درصد مهاجرت به کل جمعیت
۱۳۳۵	۱۸۹۵۴۷۰۴	۲۰۸۱۰۸۲	۱۰/۹۸
۱۳۴۵	۲۵۰۷۸۹۲۳	۳۲۸۱۳۱۵	۱۳/۰۸
۱۳۵۵	۳۳۷۰۸۷۴۴	۵۲۲۴۷۸۴	۱۵/۵
۱۳۶۵	۴۹۱۹۳۹۱۲	۱۰۹۴۶۵۱۷	۲۲/۵
۱۳۷۰	۵۵۴۷۳۱۸۹	۱۴۰۳۷۸۷۳	۲۵/۳
۱۳۷۵	۶۰۰۵۵۴۸۸	۸۷۱۸۷۷۰	۱۴/۵

مأخذ: وزارت کشور، ۱۳۳۵ و مرکز آمار ایران، ۱۳۳۵، ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۰، ۱۳۷۵

جدول ۲ - وارد شدگان، خارج شدگان و مهاجرت خالص استان اصفهان: ۱۳۳۵

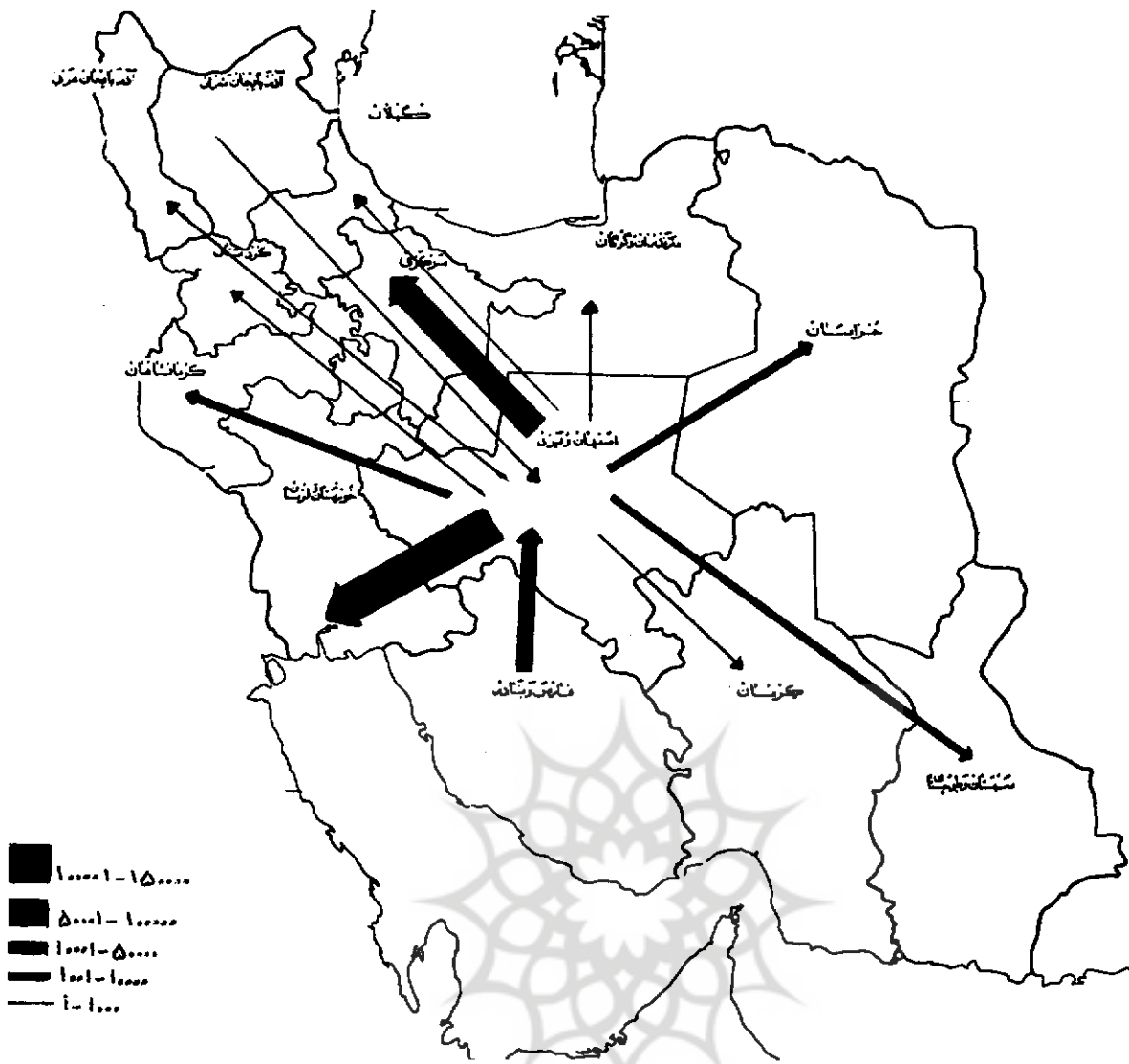
ردیف	نام استان	وارد شدگان	خارج شدگان	مهاجرت خالص
۱	مرکزی	۲۶۸۸	۸۳۲۵۳	-۸۰۵۶۵
۲	گیلان	۵۹۹	۶۵۷	-۵۸
۳	مازندران	۸۴۴	۱۸۳۶	-۹۹۲
۴	آذربایجان شرقی	۹۰۸	۲۴۱	+۶۶۷
۵	آذربایجان غربی	۱۲۷	۱۳۲	-۵
۶	کرمانشاهان	۵۴۵	۲۲۶۲	-۱۷۱۷
۷	کردستان	۱۲۲	۱۵۰	-۲۸
۸	خوزستان و لرستان	۲۲۵۸	۱۱۰۴۲۳	-۱۰۸۱۶۵
۹	فارس و بنادر	۱۸۴۳۱	۷۲۹۱	+۱۱۱۴۰
۱۰	کرمان	۱۸۰۰	۲۰۵۳	-۲۵۳
۱۱	خراسان	۹۱۱	۱۰۳۶۶	-۹۴۵۵
۱۲	اصفهان و یزد	-	-	-
۱۳	سیستان و بلوچستان	۵۸	۱۲۲۲	-۱۱۶۴
	جمع	۲۹۲۹۱	۲۱۹۸۸۶	-۱۹۰۵۹۵

مأخذ: وزارت کشور، ۱۳۳۵

حال پدیده مهاجرت دارای آثار و پیامدهایی است که در چهار سطح مورد توجه قرار می‌گیرد: آثار و پیامدهای مهاجرت بر مهاجر و خانواده‌اش، بر منطقه مبدأ (مهاجر فرست)، بر منطقه مقصد (مهاجر پذیر) و بر توسعه ملی. بر این اساس پدیده مهاجرت امروزه به طور گسترده مورد توجه جامعه شناسان، جمعیت شناسان، اقتصاددانان، جغرافیدانان و ... قرار گرفته است.

متعددی انجام می‌شود که سلی فیندلی (S.Findly) آنها را در سه دسته عمده جای می‌دهد:

- عوامل اقتصادی (درآمد، اشتغال یا بیکاری و...)
- عوامل جمعیتی (سن، جنس، وضع تأهل)
- عوامل مربوط به شیوه زندگی (سطح تحصیلی، خدمات ترابری و ارتباطات، خدمات اجتماعی، وسایل تفریحی و...) (فیندلی، ۱۳۷۲، ۴۰). و در همان

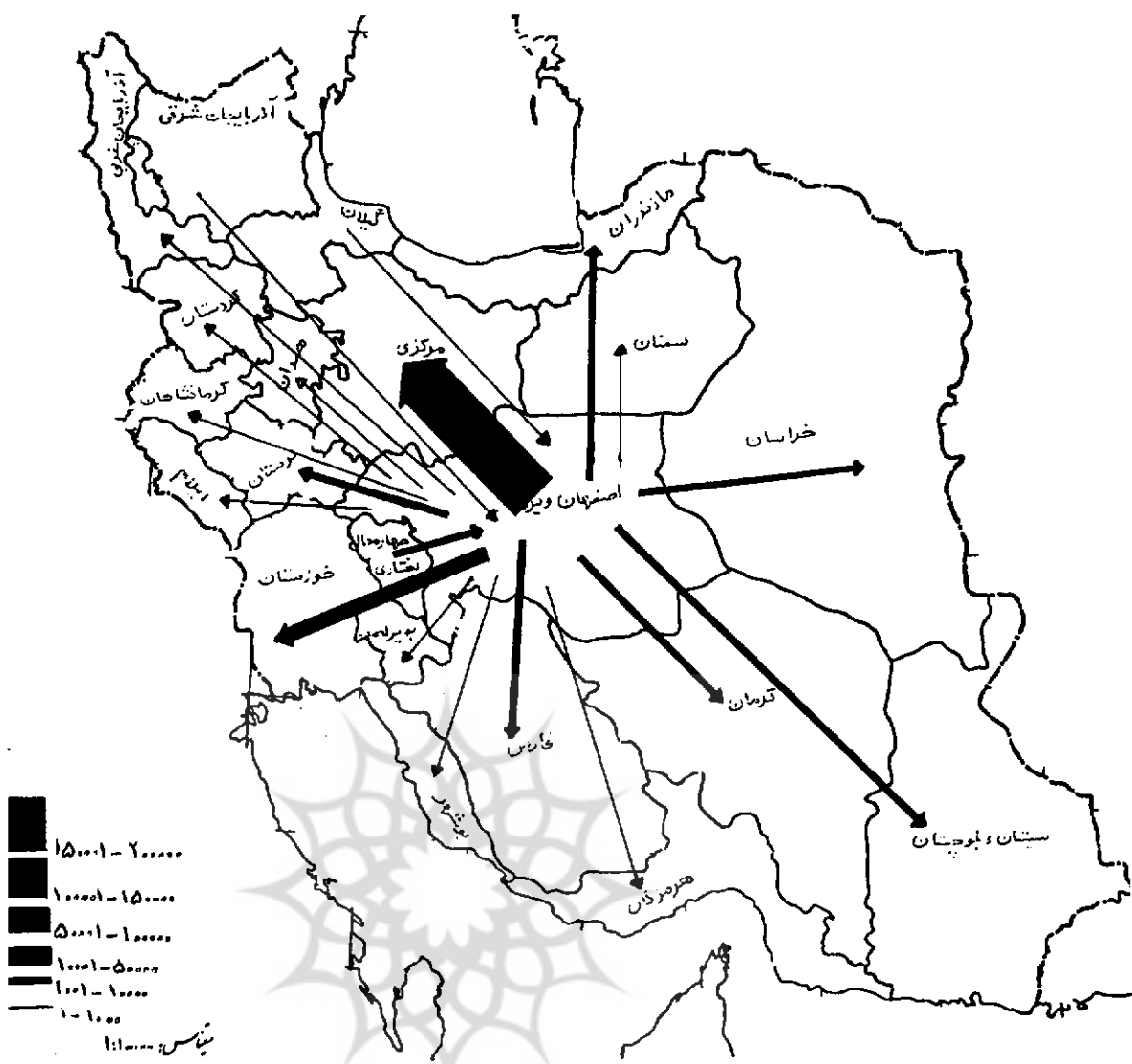

نقشه شماره ۱ - جریانهای مهاجرتی خالص بین استانی استان اصفهان، ۱۳۳۵

مهاجرت در ایران:

بنا به دلایلی مطالعه و بررسی پدیده مهاجرت در ایران از اعتبار و اهمیت خاصی برخوردار است. چون بی تردید قسمت مهمی از تاریخ و تمدن کشور ایران رهاورد مهاجرتها و ساخته مهاجران است، حتی نام این کشور منسوب به قومی است که در اواسط هزاره دوم پیش از میلاد به این سرزمین مهاجرت کرده است (زنجانی و علیزاده آهی، ۱۳۷۲، ۲). از اوایل قرن چهاردهم میلادی و با شروع نوسازی در ایران در دوره رضاشاه و بخصوص با تحولاتی که در دهه ۱۳۴۰ به وقوع پیوست، جابه جایی های جمعیتی در ایران به شدت افزایش یافت.

چنانکه از داده های جدول (۱) پیداست حجم مهاجرتها در ایران بسیار گسترده است تا جایی که در سال ۱۳۷۰ بیش از ۲۵ درصد جمعیت کشور را مهاجران تشکیل می داده اند و در همان حال بیشترین حجم این مهاجرتها بین استانی است (زنجانی، ۱۳۷۲، ۵۸ و ۱۱۱). بر این اساس شناخت ویژگیهای جامعه شناختی، روان شناختی، جمعیتی و... مهاجران بین استانی هم برای استان مبدأ (مهاجر فرست) و هم استان مقصد (مهاجر پذیر) حایز اهمیت بسیار است. این گونه مطالعات و بررسیها به استانهای مهاجر پذیر یا مهاجر فرست امکان می دهند ضمن پیش بینی روندهای

نقشه شماره ۲- جریانهای مهاجرتی خالص بین استانی استان اصفهان ۱۳۴۵

روستایی سکونت داشته‌اند، از کل این جمعیت ۲۰۱۳۴۹۲ نفر مرد و ۱۹۰۹۷۶۳ نفر زن بوده‌اند که بر این اساس نسبت جنسی در این استان ۱۰۵ می‌باشد. در آبان‌ماه ۱۳۷۵ از کل جمعیت ۶ تا ۲۴ ساله استان، ۶۹/۴۵ درصد در حال تحصیل بودند، این نسبت در نقاط شهری ۷۲/۵ درصد و در نقاط روستایی ۶۱/۲۰ درصد بوده‌است و در همین سال افراد شاغل و بیکار (جویای کار) در مجموع ۳۶/۷۲ درصد از جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر را تشکیل می‌داده‌اند. این نسبت در نقاط شهری ۳۵/۱۳ درصد و در نقاط روستایی ۴۱/۴۵ درصد بوده است و از کل جمعیت فعال این استان

مهاجرت به داخل یا خارج از استان، برنامه‌ریزیها و سیاستگذاری‌های توسعه خود را متناسب با این جابه‌جاییهای جمعیتی، تدوین نمایند.

استان اصفهان

استان اصفهان با ۱۰۵۸۰۵ کیلومترمربع مساحت در مرکز کشور واقع شده است. براساس آخرین سرشماری انجام شده این استان دارای ۱۷ شهرستان، ۳۷ بخش، ۶۰ شهر و ۱۱۶ دهستان است. در آبان‌ماه ۱۳۷۵ جمعیت این استان ۳۹۲۳۲۵۵ نفر بوده است که ۷۴/۳۰ درصد در نقاط شهری و ۲۵/۶۷ درصد در نقاط

جدول ۳- واردشدگان، خارج شدگان و مهاجرت خالص استان اصفهان: ۱۳۳۵

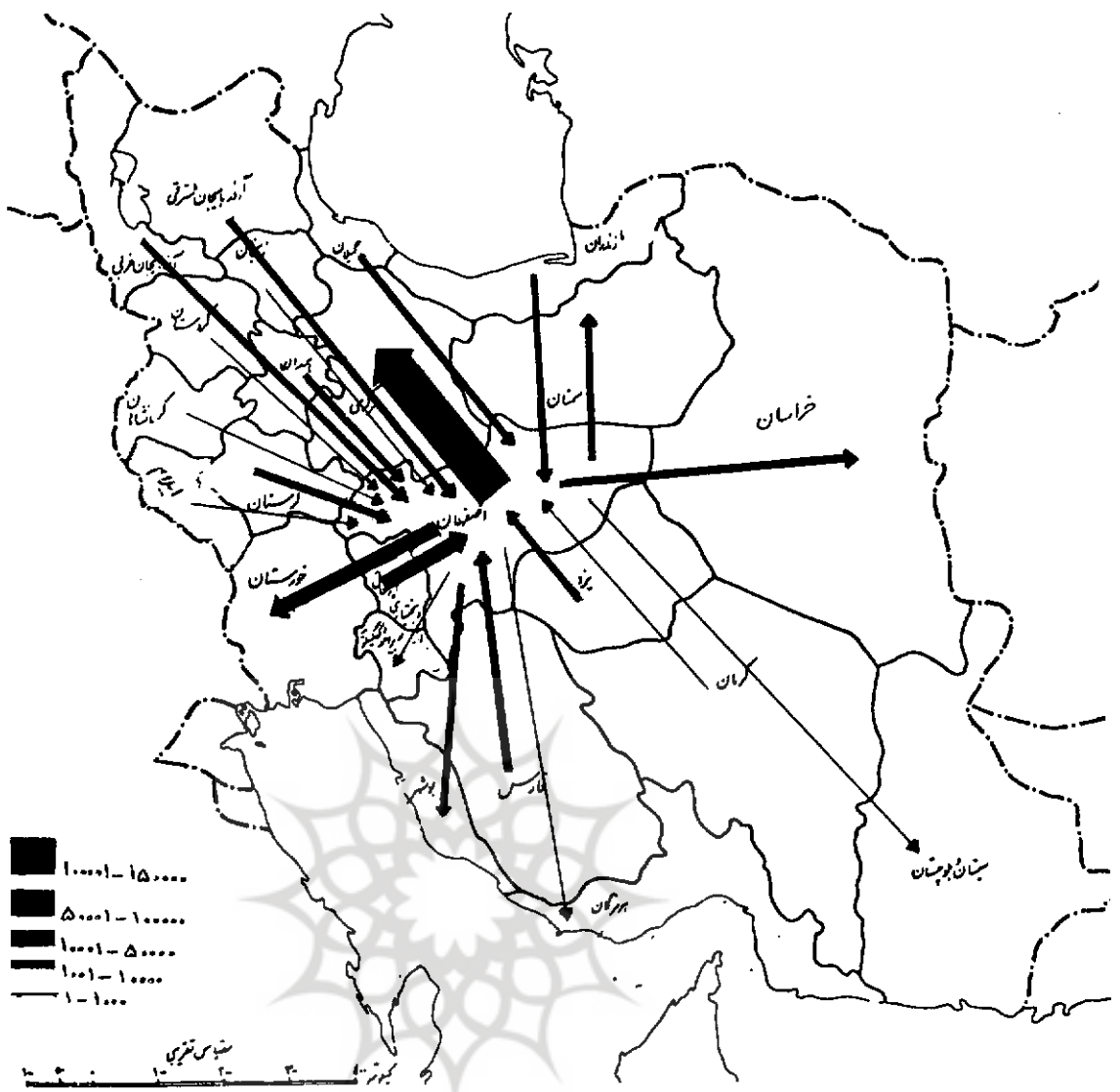
ردیف	نام استان	واردشدگان	خارج شدگان	مهاجرت خالص
۱	مرکزی	۸۰۷۴	۱۹۵۵۷۴	-۱۸۷۵۰۰
۲	گیلان	۱۱۵۷	۸۶۲	+۲۹۵
۳	مازندران	۵۲۲	۳۳۶۲	-۲۸۴۰
۴	آذربایجان شرقی	۱۵۹۴	۹۰۵	-۶۸۹
۵	آذربایجان غربی	۴۹۹	۵۶۳	-۶۴
۶	کرمانشاهان	۶۵۳	۱۴۹۸	-۸۴۵
۷	خوزستان	۴۹۲۲	۵۱۵۶۰	-۴۶۶۳۸
۸	فارس	۵۸۱۱	۷۳۶۲	-۱۵۵۱
۹	کرمان	۲۳۶۲	۶۸۲۷	-۴۴۶۵
۱۰	خراسان	۱۳۵۲	۱۰۹۵۳	-۹۶۰۱
۱۱	اصفهان	-	-	-
۱۲	سیستان و بلوچستان	۴۴۲	۱۶۲۹	-۱۱۸۷
۱۳	کردستان	۱۴۴	۳۰۶	-۱۶۲
۱۴	همدان	۴۶۵	۶۶۲	-۱۹۷
۱۵	چهارمحال و بختیاری	۵۲۸۵	۳۱۷۶	+۲۱۰۹
۱۶	لرستان	۸۱۹	۲۸۲۹	+۲۰۱۰
۱۷	ایلام	۴	۴۹	-۴۵
۱۸	کهگیلویه و بویراحمد	۱۳۵	۶۶۹	-۵۳۴
۱۹	بنادر و جزایر خلیج فارس	۱۶۸	۵۷۵	-۴۰۷
۲۰	بنادر و جزایر بحر عمان	۹۵	۹۴۶	-۸۵۱
۲۱	سمنان	۲۹۴	۱۱۳۷	-۸۴۳
	جمع	۳۴۷۹۷	۲۹۱۴۴۴	-۲۵۶۶۴۷

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۵۱

مرکزی بیشترین حجم مهاجرپذیری از استان اصفهان را داشته‌اند (در این دوره تهران جزء استان مرکزی است) و پس از آنها استانهای خراسان، کرمانشاهان و سیستان و بلوچستان قراردارند. آنچه در نقشه شماره ۱ حایز اهمیت است، مهاجرپذیری استان اصفهان از استان فارس می‌باشد که در چارچوب دیدگاههای جامعه‌شناختی، جمعیت‌شناختی و اقتصادی و ... قابل بحث و تأمل است. نقشه شماره ۱ همچنین نشان می‌دهد که جریانهای مهاجرتی از استانهای همجوار یا به استانهای همجوار بیشتر از استانهای دورتر می‌باشد،

۸۵/۶۳ درصد را مردان و ۱۴/۳۷ درصد را زنان تشکیل می‌داده‌اند. (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵، ۶ و مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵، صفحات ۱۵ تا ۲۶)

مهاجرت‌های بین استانی در استان اصفهان (۱۳۳۵-۱۳۷۵)
بر اساس داده‌های جدول شماره ۲ استان اصفهان در سال ۱۳۳۵ جزو استانهای مهاجر فرست کشور محسوب می‌شود، بر اساس این جدول، استان اصفهان ۱۹۰۵۹۵ نفر برون کوچی خالص داشته‌است. چنانکه نقشه شماره ۱ نشان می‌دهد دو استان خوزستان و

نقشه شماره ۳- جریانهای مهاجرتی خالص بین استانی استان اصفهان، ۱۳۵۵

دوره استان اصفهان از سه استان چهارمحال و بختیاری، گیلان و آذربایجان شرقی مهاجرپذیری داشته است. نقشه شماره ۲ همچنین بیانگر این مطلب است که در این دوره نیز مهاجرتها عمدتاً بین استان اصفهان و استانهای همجوار بوده است.

جدول شماره ۴ نشان می دهد که در دوره سرشماری ۱۳۵۵ نیز استان اصفهان با برون کوچی خالص ۱۳۲۵۳۴ نفر جزو استانهای مهاجر فرست کشور به حساب می آید. اما در مقایسه با دو سرشماری قبلی میزان مهاجر فرستی استان اصفهان به طور محسوس کاهش یافته است. براساس نقشه شماره ۳، استان

بنابراین جریانهای مهاجرتی استان اصفهان در سال ۱۳۳۵ تا حدود زیادی تحت تأثیر عامل فاصله است. داده های جدول شماره ۳ نشان می دهد که در دوره سرشماری ۱۳۴۵ استان اصفهان با رقم برون کوچی خالص ۲۵۶۶۴۷ نفر جزو استانهای بزرگ مهاجر فرست کشور محسوب می شود. جریانهای مهاجرتی در نقشه شماره ۲ نشان می دهند که در دوره سرشماری ۱۳۴۵ استان مرکزی بیشترین حجم مهاجر پذیری را از استان اصفهان داشته و پس از آن استان خوزستان قرار دارد. نقشه شماره ۲ نشان می دهد که جریانهای مهاجرتی ۱۳۴۵ تا حدود زیادی مشابه ۱۳۳۵ می باشد. در این

جدول ۴- وارد شدگان، خارج شدگان، مهاجرت خالص استان اصفهان: ۱۳۵۵

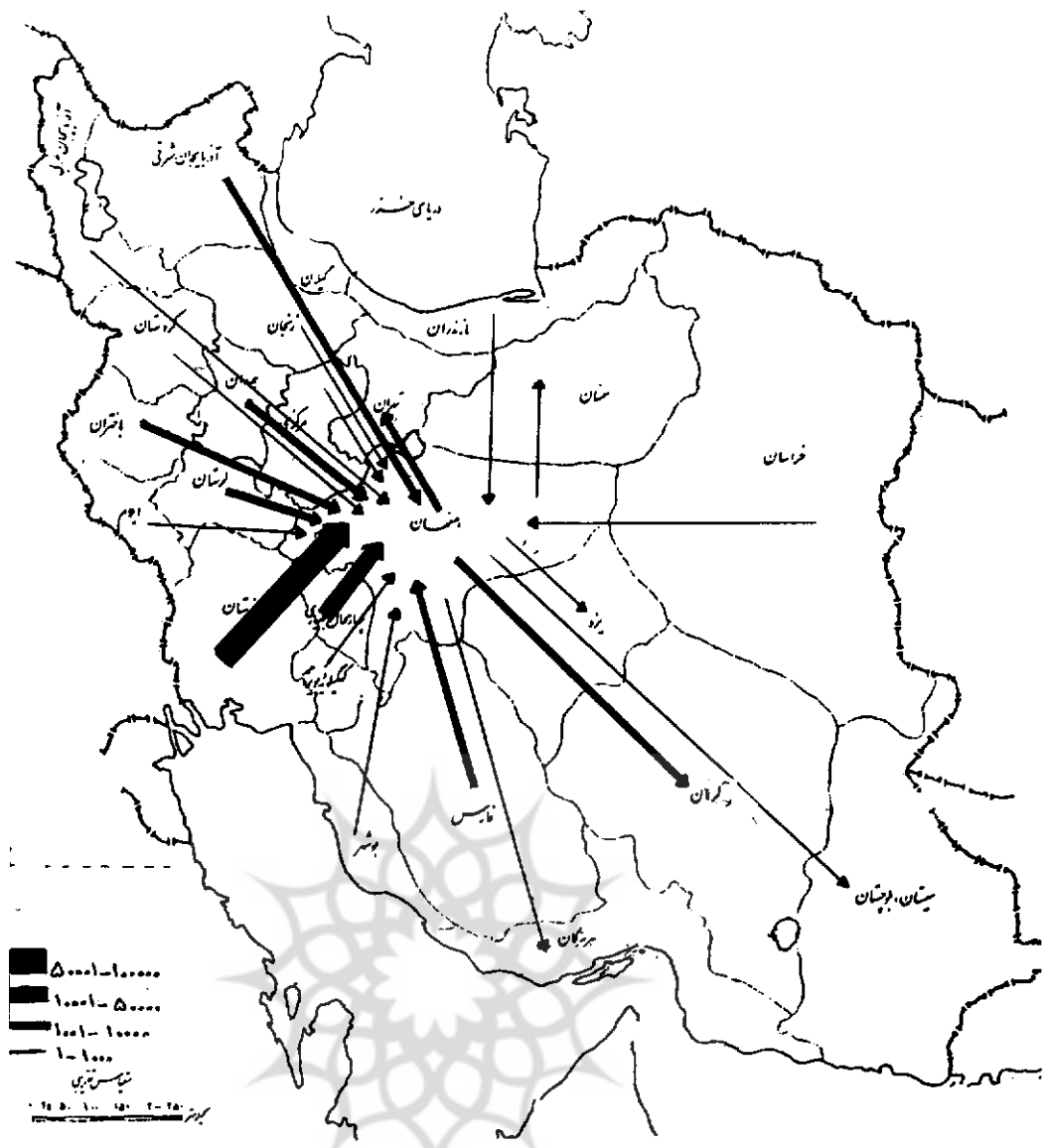
ردیف	نام استان	واردشدگان	خارج شدگان	مهاجرت خالص
۱	مرکزی	۳۲۵۳۶	۱۸۰۰۶۰	-۱۴۷۵۲۴
۲	گیلان	۴۶۲۶	۱۴۱۱	+۳۲۱۵
۳	مازندران	۳۲۴۷	۱۹۱۰	+۱۳۳۷
۴	آذربایجان شرقی	۵۸۳۳	۱۶۶۵	+۴۱۶۸
۵	آذربایجان غربی	۲۵۵۱	۱۰۸۵	+۱۴۶۶
۶	کرمانشاهان	۲۵۶۰	۱۸۷۱	+۶۸۹
۷	خوزستان	۲۳۳۴۳	۴۵۵۸۷	-۲۲۲۴۴
۸	فارس	۱۴۸۷۲	۹۵۰۲	+۵۳۷۰
۹	کرمان	۳۲۱۲	۳۰۸۰	+۱۳۲
۱۰	خراسان	۷۱۷۶	۱۱۱۷۰	-۳۹۹۴
۱۱	اصفهان	-	-	-
۱۲	سیستان و بلوچستان	۲۵۷	۸۰۷	-۵۵۰
۱۳	کردستان	۶۲۸	۵۳۰	-۹۸
۱۴	همدان	۲۱۵۶	۷۴۹	+۱۴۰۷
۱۵	چهارمحال و بختیاری	۲۳۹۷۲	۳۲۹۶	+۲۰۶۷۶
۱۶	لرستان	۶۷۸۹	۲۲۵۹	+۴۵۳۰
۱۷	ایلام	۱۹۵	۹۴	+۱۰۱
۱۸	کهگیلویه و بویراحمد	۵۷۷	۱۱۵۹	+۵۸۲
۱۹	بوشهر	۵۷۱	۲۰۳۰	-۱۴۵۹
۲۰	زنجان	۶۳۷	۳۴۰	+۲۹۷
۲۱	سمنان	۱۲۹۸	۲۶۹۲	-۱۳۹۴
۲۲	یزد	۳۳۶۹	۱۴۸۲	+۱۸۸۷
۲۳	هرمزگان	۱۱۴۱	۱۳۰۱	-۱۶۰
	جمع	۱۴۱۵۴۶	۲۷۴۰۸۰	-۱۳۲۵۳۴

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۵۵، نشریات استانی

این استان است. همانند جریانهای مهاجرتی دو دوره قبلی جریانهای مهاجرتی سال ۱۳۵۵ نیز تا حدود زیادی بیانگر حجم گسترده جابه‌جاییهای جمعیتی بین استانهای همجوار می‌باشد.

داده‌های جدول شماره ۵ بیانگر این مطلب است که استان اصفهان در دوره سرشماری ۱۳۶۵ یکی از استانهای بزرگ مهاجرپذیر محسوب می‌گردد که

مرکزی بیشترین حجم مهاجرپذیری از استان اصفهان را داشته و پس از آن استان خوزستان قرار دارد. نکته‌ای که در بررسی نقشه شماره ۳ حایز اهمیت است این است که در سرشماری ۱۳۵۵ مهاجرپذیری استان اصفهان افزایش یافته است چنانکه استان اصفهان از ۱۴ استان کشور مهاجر پذیرفته است که این امر نشان دهنده تغییر و تحولات گسترده در ساختارهای اقتصادی - اجتماعی

نقشه شماره ۴ - جریانهای مهاجرتی بین استانی استان اصفهان، ۱۳۶۵

بر اساس داده‌های جدول شماره ۶ استان اصفهان موفقیت خود را به عنوان یک استان مهاجرپذیر در دوره سرشماری ۱۳۷۵ نیز حفظ نموده و با رقم درون کوچی ۶۷۴۷۲ نفر جزو استانهای بزرگ مهاجرپذیر می‌باشد. چنانکه از نقشه شماره ۵ پیداست استانهای خوزستان و چهارمحال و بختیاری بیشترین حجم مهاجرفرستی به استان اصفهان را داشته‌اند. در این دوره سرشماری استان اصفهان در مجموع از ۱۹ استان کشور مهاجرپذیری داشته‌است. اما جریان مهاجرفرستی از این استان به استان تهران، هرچند در سطح کمتر، همچنان ادامه دارد. نقشه شماره ۵ نشان می‌دهد که جریانهای مهاجرتی

نشان‌دهنده تغییر و تحولات عمیق در این استان می‌باشد. نقشه شماره ۴ نشان می‌دهد که بیشترین حجم مهاجرپذیری استان اصفهان از استان خوزستان می‌باشد (البته این جریان مهاجرتی عمدتاً ناشی از جنگ می‌باشد) و پس از آن از استان چهارمحال و بختیاری. چنانکه پیداست جریان مهاجرفرستی به استان تهران بسیار کمتر از دوره‌های قبل شده و در همان حال این استان از مجموع ۱۶ استان، ۷۵۱۵۷ نفر درون کوچی خالص داشته‌است. همانند دوره‌های قبل می‌توان ادعا نمود که بیشترین حجم جریانهای مهاجرتی بین استان اصفهان و استانهای همجوار می‌باشد.

جدول هـ وارد شدگان، خارج شدگان و مهاجرت خالص استان اصفهان: ۱۳۶۵

ردیف	نام استان	وارد شدگان	خارج شدگان	مهاجرت خالص
۱	تهران	۳۰۰۷۹	۳۴۴۵۵	-۴۳۷۶
۲	مرکزی	۲۴۴۶	۱۹۷۵	+۴۷۱
۳	گیلان	۱۷۶۵	۹۱۲	+۸۵۳
۴	مازندران	۲۱۳۶	۱۶۲۶	+۵۱۰
۵	آذربایجان شرقی	۲۵۱۱	۷۶۶	+۱۷۴۵
۶	آذربایجان غربی	۱۰۱۲	۷۶۱	+۲۵۱
۷	باختران	۲۷۹۱	۱۰۲۲	+۱۷۶۹
۸	خوزستان	۶۲۳۳۷	۱۰۴۳۰	+۵۱۹۰۷
۹	فارس	۹۳۳۱	۶۱۶۳	+۳۱۶۸
۱۰	کرمان	۱۷۲۵	۳۲۰۱	-۱۴۷۶
۱۱	خراسان	۳۴۱۰	۳۰۱۷	+۳۹۳
۱۲	اصفهان	-	-	-
۱۳	سیستان و بلوچستان	۱۲۵۰	۱۵۱۷	-۲۶۷
۱۴	کردستان	۷۸۴	۵۷۷	+۲۰۷
۱۵	همدان	۲۰۶۰	۶۱۱	+۱۴۴۹
۱۶	چهارمحال و بختیاری	۱۴۷۵۴	۲۸۷۴	+۱۱۸۸۰
۱۷	لرستان	۶۸۷۱	۹۶۹	+۵۹۰۲
۱۸	ایلام	۲۹۵	۱۸۴	+۱۱۱
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۱۴۵۲	۹۰۲	+۵۵۰
۲۰	بوشهر	۲۱۵۱	۱۷۷۷	+۳۷۴
۲۱	زنجان	۶۴۰	۶۰۵	+۳۵
۲۲	سمنان	۴۷۰	۴۸۲	-۱۲
۲۳	یزد	۱۳۶۸	۱۴۴۳	-۷۵
۲۴	هرمزگان	۱۶۸۵	۱۸۹۷	-۲۱۲
	جمع	۱۵۳۳۲۳	۷۸۱۶۶	+۷۵۱۵۷

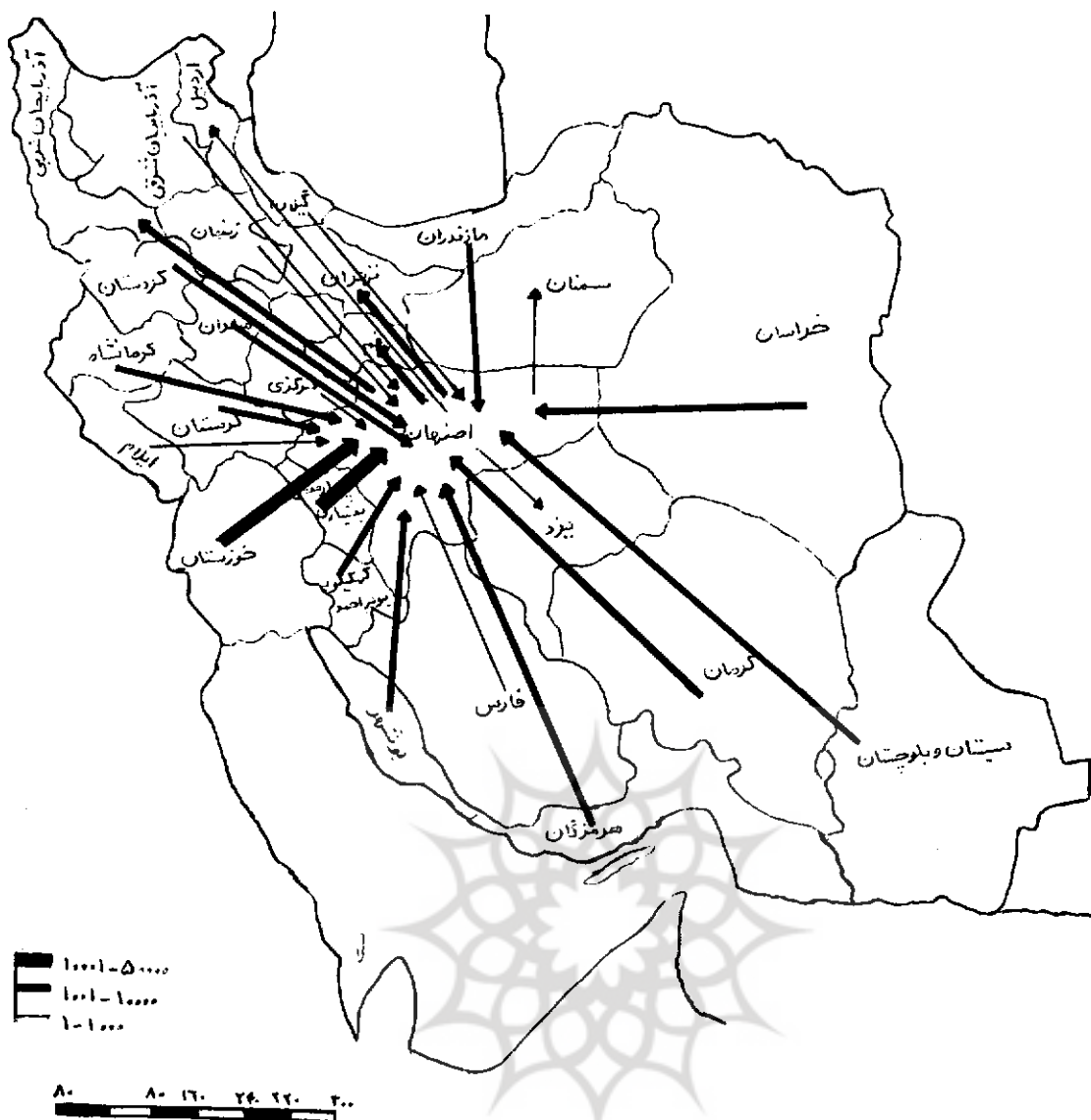
مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۶۵

جدول ۶- وارد شدگان، خارج شدگان و مهاجرت خالص استان اصفهان: ۱۳۷۵

ردیف	نام استان	وارد شدگان	خارج شدگان	مهاجرت خالص
۱	آذربایجان شرقی	۳۱۰۹	۲۴۶۶	+۶۴۳
۲	آذربایجان غربی	۳۹۹	۲۲۸۲	-۱۸۸۳
۳	اردبیل	۴۷۶	۶۵۴	-۱۷۸
۴	اصفهان	-	-	-
۵	ایلام	۱۴۲۳	۵۷۹	+۸۴۴
۶	بوشهر	۵۲۵۶	۲۹۱۰	+۲۳۴۶
۷	تهران	۴۵۸۱۴	۴۸۲۷۷	-۲۲۴۶۳
۸	چهارمحال و بختیاری	۲۸۰۲۹	۶۱۴۳	+۲۱۸۸۶
۹	خراسان	۸۱۳۶	۷۱۰۷	+۱۰۲۹
۱۰	خوزستان	۵۲۹۸۴	۳۵۶۱۳	+۱۷۳۷۱
۱۱	زنجان	۵۵۱	۳۴۸	+۲۰۳
۱۲	سمنان	۸۸۳	۱۰۹۷	-۲۱۴
۱۳	سیستان و بلوچستان	۴۴۰۷	۲۳۴۶	+۲۰۶۱
۱۴	فارس	۱۶۵۹۸	۱۶۰۰۱	+۵۹۷
۱۵	قم	۴۹۷۳	۶۹۸۰	-۲۰۰۷
۱۶	کردستان	۶۶۸۹	۱۷۶۲	+۴۹۲۷
۱۷	کرمان	۶۵۷۲	۴۷۵۹	+۱۸۱۳
۱۸	کرمانشاه	۷۲۷۲	۲۲۰۲	+۵۰۷۰
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۲۹۴۳	۱۹۰۵	+۱۰۳۸
۲۰	گیلان	۳۳۲۵	۲۳۸۸	+۹۳۷
۲۱	لرستان	۱۰۵۵۲	۲۷۱۸	+۷۸۳۴
۲۲	مازندران	۵۱۲۶	۳۴۱۳	+۱۷۱۳
۲۳	مرکزی	۵۷۲۶	۴۹۶۲	+۷۶۴
۲۴	هرمزگان	۵۴۰۶	۲۹۸۹	+۲۴۱۷
۲۵	همدان	۳۸۹۴	۲۲۶۹	+۱۶۲۵
۲۶	یزد	۳۲۷۹	۴۱۸۰	-۹۰۱
	جمع	۲۳۳۸۲۲	۱۶۶۳۵۰	+۶۷۴۷۲

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵

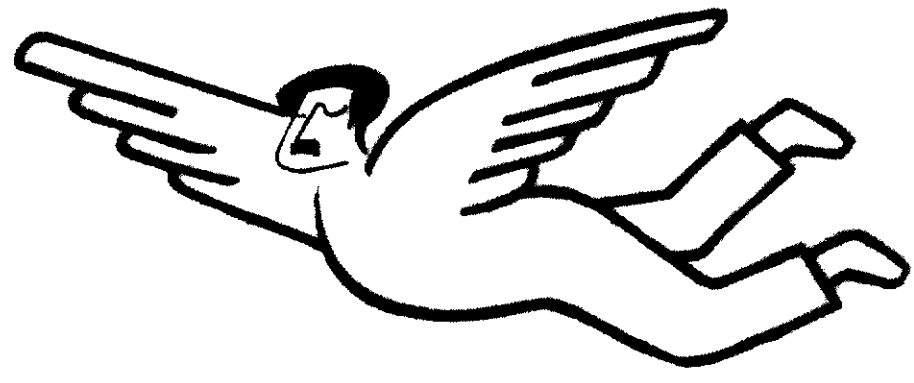

نقشه شماره ۵- جریانهای مهاجرتی خالص بین استانی استان اصفهان، ۱۳۷۵

مناطق بزرگ مهاجرپذیر کشور معرفی شده است که این امر نشان دهنده تغییر و تحولات عمده در ساختار اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی این استان می باشد. به طور کلی مهاجرپذیری همیشه سمبل و نشانه‌ای از توسعه یافتگی بوده است (شیخی، ۱۳۷۵، ۹۸). بدین ترتیب مهاجرپذیری استان اصفهان در دهه‌های اخیر شاخصی از توسعه یافتگی این استان می باشد، به علت وجود صنایع بزرگ ذوب آهن و فولاد و همچنین به علت عبور رودخانه دائمی زاینده رود و امکانات مساعد کشاورزی، مهاجرپذیری استان اصفهان همچنان ادامه خواهد یافت.

استانهای غیرهمجوار با استان اصفهان در حال گسترش است. چنانکه استانهای سیستان و بلوچستان، فارس، کرمان، هرمزگان، مازندران، بوشهر و... که همجوار استان اصفهان نیستند حجم گسترده‌ای از جریانهای مهاجرتی به داخل این استان یا خارج از استان اصفهان را در بر می گیرند.

* نتیجه گیری: بررسی مهاجرت‌های بین استانی استان اصفهان نشان می دهد که این استان در دوره‌های سرشماری ۱۳۳۵، ۱۳۴۵ و ۱۳۵۵ در ردیف استانهای مهاجرفرست کشور قرار داشته است. اما در دوره سرشماری ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ این استان به عنوان یکی از

برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ی این استان نقش فوق‌العاده‌ای خواهد داشت.

بر این اساس شناخت، بررسی و تحلیل و تبیین عمیق ویژگی‌های جامعه‌شناختی، جمعیت‌شناختی، اقتصادی و ... مهاجران وارد شده به استان اصفهان در

□□□

* سیروس احمدی - کارشناس ارشد علوم اجتماعی - دانشگاه اصفهان در تهیه و تنظیم این نوشتار مرهون زحمات همسرم خانم مریم درفشان می‌باشم. بدین‌سان از ایشان سپاسگزاری می‌کنم.

منابع و مآخذ:

اویرای، ا. اس. مهاجرت، شهرنشینی و توسعه، ترجمه دکتر فرهنگ ارشاد، موسسه کار و تأمین اجتماعی، ۱۳۷۰.
 زنجانی، دکتر حبیب و زرین تاج علیزاده آهی. مهاجرت، نشریه شماره ۲۸ مطالعات جمعیت، ۱۳۷۲.
 شیخی، دکتر محمدتقی. جمعیت شناسی اقتصادی - اجتماعی، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۵.
 فیندلی، سلی. برنامه‌ریزی مهاجرت‌های داخلی، ترجمه دکتر عبدالعلی مهسایبی‌زاده، انتشارات نوید، ۱۳۷۲.
 مرکز آمار ایران، آمارگیری جاری جمعیت، نتایج تفصیلی، ۱۳۷۰.
 مرکز آمار ایران، سالنامه آماری کشور، ۱۳۷۴.
 مرکز آمار ایران، پژوهش در مهاجرت‌های داخلی کشور، جلد ۱، ۱۳۵۱.
 مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، نشریات استانی، ۱۳۵۵.
 مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، نتایج تفصیلی مهاجرت، ۱۳۶۵.
 مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، نتایج تفصیلی استان اصفهان، ۱۳۷۵.
 وزارت کشور، گزارش خلاصه سرشماری عمومی کشور، جلد ۲، مشخصات جمعیت و خانوار کشور، ۱۳۳۵.
 Jackson, John, a. *Migration*, London, Longman, 1986.
 Schaefer, Richard, T. *Sociology*, Newyork, McGraw Hill, 1983.